

PhD Műhelykonferencia

Filozófiatudományi Doktori Iskola

Esztétika Program

ELTE BTK A épület I. em. 144.

Dékáni Kistanácsterem

2024.09.20.

09:00-16:30

RÉSZLETES PROGRAM

9:00 – 9:15	Bevezető, technikai információk
9:15 – 9:45	Fitos Adrián
9:45 – 10:15	Borsos Bettina
10:30 – 11:00	Lovass Dóra
11:00 – 11:30	Gerdesits Pál
11:45 – 12:15	Fülöp Tímea
12:15 – 12:45	Balajthy Boglárka
12:45 – 13:45	<i>Ebédszünet</i>
13:45 – 14:15	Horváth Olivér
14:15 – 14:45	Farkas Zsolt
15:00 – 15:30	Zsuró Zsuzsanna
15:30 – 16:00	Juhász Anna Mária
16:00 – 16:15	A konferencia zárása

ABSZTRAKTOK & ELŐADÓK

Fitos Adrián

Medúza, tekintet, arc

Előadásom első felében azt az egészen napjainkig nyomon követhető filozófiai és esztétikai diskurzust ismertetem, amelynek fókuszában – Merleau-Pontytól Bredekampig – a másik tekintetének kitett, a másik tekintetét elszenvedő szubjektum (öntapasztalása) áll. Másként fogalmazva: a másik tárgyszerű megjelenése észlelési horizontomon, majd annak eleven, engem eltárgyasító észlelése lesz az a perspektívaváltás vagy kiasztikus mozgás, amely időről időre megjelenik a Medúza értelmezéstörténetében. Ezt követően Sartre tekintet-elemzésének egy, talán kevésbé nyilvánvaló interpretációjára vállalkozom, amely egyúttal kutatásom hipotéziséül szolgál: a tekintetben van valami medúzaszerű: a tekintet szemet elfedő, immateriális megjelenése az arc ökonómiájának fölbomlását eredményezi. Az arc kontúrталanná, merevvé válik, ami összetéveszthetetlen egyediségének sérülésével jár.

Kulcsszavak: medúza; tekintet; arc; Jean-Paul Sartre; Maurice Merleau-Ponty

Borsos Bettina

Digitális zóna és technopesszimizmus

A zóna, vagyis az alternatív tér amelyben a „valóság” szabályai felborulnak és helyüket átveszi egy idegenséget keltő, anomáliákkal teli dimenzió, az 1980-as években került előtérbe a science fiction teoretikában. Míg a kibertér vagy az ezredfordulós Mátrix virtuális valóság-gépként tekintenek a zónára, ez a probléma napjainkban már jóval túlmutat a valósághoz képest másodlagos, alternatív dimenziós elképzelésen. Olyan digitális algoritmikus meghatározottsággal szembesülünk, amely meghaladja az emberi kompetenciát és úgy hálózza be életünket, hogy egyszerre nagyon közeli és végtelenül elérhetetlen marad. A tudástermelés hálózatos intelligenciát teremt, amely méretét és komplexitását tekintve az egyes ember számára nem feltérképezhető, ugyanakkor mindannyian egy-egy saját zónát, csomópontot képviselünk benne. A digitálisan tárolt big data bármely tetszőleges pontjai között összeköttetést teremt, próbára téve az emberi kreativitást.

Előadásom ezen jelenség kétféle megközelítését, egyrészt Pierre Lévy kollektív intelligencia fogalmának aktualitását, másfelől a dataizmusra vonatkozó technopesszimista szemléletet vizsgálja.

Kulcsszavak: digitalizmus; technopesszimizmus; dataizmus; kibertér; internet

Lovass Dóra

Démonok idillje

PhD kutatásom középpontjában Alfred Kubin (1877-1959) osztrák grafikus és író 1909-ben, Die andre Seite, (magyarul a Másik oldal) címen megjelent illusztrált regényének és képzőművészeti munkásságának sokszintű elemzése áll. Alfred Leopold Isidor Kubin az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgáraként túlélte a Dunai-monarchia összeomlását és a két világháború világégését. Hat évtizedes alkotópályája során nagyjából 12.000 grafikai lapot, ceruza- és tusrajzot, litográfiát és egyéb grafikát készített, illetve egy regényt írt. Kiterjedt levelezést folytatott a kor számos németajkú értelmiségijével, ismerte Kafkát és a prágai kör tagjait, tagja volt a müncheni Blaue Reiternek, barátjának mondhatta Paul Kleet és Kandinszkijt, Lyonel Feiningert és még sokakat. Művészettörténeti besorolása szerint a szimbolizmus és a szecesszió örököse, az expresszionizmus sajátos képviselője és a szürrealizmus előfutára. Megfogalmazása szerint „fantasztikus” művész (Zeichner, Künstler-Philosoph), mert figurális művei a látomások, víziók, szorongásos lelkiállapotok vizualizációján és verbalizációján alapulnak, saját álomlátására és vízióira pedig művészetének legfőbb ihletforrásaként tekintett.

Jelen előadásomban Kubin képzőművészeti tevékenységének a századforduló körül (1899-1904 között) készült grafikai lapokon megjelenő szörnyű vagy szörny-szerű figuráinak, alakjainak ikonográfiai előképeit, morfológiai sokszínűségét, és azok kultúrtörténeti hagyományba ágyazottságát vizsgálom.

Kulcsszavak: Alfred Kubin; képzőművészet; fantasztikum; grafika

Gerdesits Pál

Quentin Dupieux és a szürrealizmus esztétikája

100 éve jelent meg a szürrealizmus első kiáltványa. A mozgalom az irodalom és a képzőművészet mellett a filmre is rendkívül nagy hatást gyakorolt. Számtalan mozgóképes alkotás tartalmaz „szürreális” elemeket, mégis kevesen vannak azok az alkotók – de vannak! –, akik valójában meghallották a szürrealizmus hívó szavát.

Quentin Dupieux a kortárs szürrealista film egyik legaktívabb és legmegosztóbb alakja. Ahogy a szürrealizmus, úgy Dupieux kapcsán is kijelenthető, hogy humoros hangvételéből fakadóan sokan komolytalannak és öncélúnak tartják. Előadásomban amellet fogok érvelni, hogy Dupieux alkotásai – provokatív, vulgáris és banális elemeik ellenére – egy olyan összefüggő rendszert alkotnak, amelyben a rendező koherens és következetes állításokat tesz művészet, élet és igazság kérdéseiben, és amelyek látásmódját a szürrealizmussal teszik rokoníthatóvá. Filmjei válaszként szolgálnak arra a kérdésre, hogy mit is jelent a szürrealizmus fenomenológiája.

Kulcsszavak: szürrealizmus; Quentin Dupieux;
fenomenológia; film

Fülöp Tímea

A műkritika válsága

A tervezett előadás a készülőben lévő disszertáció egy rövid fejezetét mutatja be, mely a magyarországi műkritika aktuális problémáival foglalkozik. A kérdés egyrészt azért releváns a disszertáció szempontjából, mert az kritikai attitűddel közelít a témájául szolgáló kortárs képzőművészethez (azon belül is a katasztrófát tematizáló alkotásokhoz), így módszertani önvizsgálatként is érthető. Másrészt azért, mert a műkritika kritizálása megelőlegezi azt a Paul de Mantól származó gondolatot, miszerint a kritika létmódja a válság, ami a következő fejezet gerincét adja majd, ahol is a válság és a katasztrófa fogalom kerül majd szétválasztásra. Az előadás értinti majd a kritika fogalom eredetét, annak ellentmondásait jelenkori használatával a műfajra vonatkozóan, és megpróbálja az eltolódás okát kulturális, szociális, politikai, gazdasági, illetve nyelvi okokra visszavezetni, leginkább az elmúlt 70 év hazai kritikaírására fókuszálva, de globális trendeket és azok meghonosodását is figyelembe véve.

Kulcsszavak: kritika; válság; kortárs képzőművészet; kulturális, szociális, politikai, gazdasági, nyelvi okok

Balajthy Boglárka

A mediálisan felidézett én – (Inter)medialitás, én-technikák és intimitás Annie Ernaux Évek című regényében

Friedrich Kittler német média tudós egyik leghíresebb esszéjét ezzel a gondolattal nyitja: „Médiumok határozzák meg a helyzetünket.” Annie Ernaux Évek (2008) című autofikciós műve mintha a kittleri gondolat par excellence példája lenne. A regény narratív struktúrájának alappilléreit a szerző-elbeszélő családi archívumából származó fekete-fehér és színes fotóinak, valamint videófelvevételeinek ekphrasziszai képezik. Az ekphrasziszokat tudatfolyamszerűen áradó egyéni és kollektív emlékművek követik. Ezekben az elbeszélő többek között azzal vet számot, hogy a fotók keletkezési időpontjai között milyen új médiumok, technológiák, médiatermékek jelentek meg, illetve hogyan bővült a hétköznapi tárgyak kultúrája Franciaországban, és mindezek a változások miként befolyásolják az egyéni és a kollektív léttapasztalatokat. Előadásomban azt vizsgálom, hogy az (inter)medialitás hogyan értelmezhető egyszerre formaképzőként és motívumként, valamint, hogy a regényben ábrázolt, fokozatosan „átmediatizálódó” környezet miként módosítja az elbeszélő intimitás-, test-, tér- és időtapasztalatait, a történetiséghez való viszonyát.

Kulcsszavak: Michel Foucault; én-technikák; autofikció; intimitás; (inter)medialitás; ekphraszisz

Farkas Zsolt

Az irónia néhány fogalma, jellemzője és példája

Az Irónia és konfliktus című disszertációm központi problémáinak és feldolgozandó korpuszának tisztázásához szükségem van egy taxatív-tipológiai áttekintésre-rendszerezésre, mind az irónia, mind a konfliktus vonatkozásában. Az irónia vonatkozásában már tartok valahol. Ebből prezentálnék néhány lényeges tételt röviden, példákkal.

A fogalomtörténet hosszú és változatos. A rendszerezés sok szempontból lehetséges, ill. kényszerítő.

- Történetileg: klasszikus, romantikus, posztmodern irónia.
- Retorikailag: az irónia különlegességei az összes többi trópusal szemben.
- Strukturális jellemzők szerint:
- Terjedelem: egyszerű, lokális // komplex, szisztematikus
- Intenció: tudatos, szándékolt // nem tudatos, beleértett
- Inkongruencia: alanyi // tárgyi
- Diegézis: verbális // szituatív
- Felismerhetőség: azonnali // késleltetett /// fel nem ismert
- Értelmezhetőség: stabil // nem-stabil (Booth)

A fenti jellemzők kapcsán egy-egy példaszzerű műre is utalok.

- Elméletileg: néhány meghatározó modell az irónia működéséről, hatásmechanizmusáról

Kulcsszavak: irónia; konfliktus; irónia-fogalmak, -definíciók, -elméletek

Horváth Olivér

Tárgytalan. (A produktivizmus színe és fonákja)

Átfordítható-e egymásba az avantgárd designaktivizmus és a passzív élménytársadalom logikája?

Nyikolaj Tarabukin „A festőállványtól a gépig” című 1923-as kiáltványa mintha azt üzenné, igen. A konstruktivizmuson belüli metafizikai / utilitarista megosztottságon túllépő Tarabukin szerint a kollektív tömegtermelésben a diszkrét tárgy helyére a dolgok végtelen variabilitása lép, melyek viszonyrendszere – az új energetikai rendszerek révén – már hálózati jellegű, a művészet pedig mindennek „kreatív szubsztanciájaként” él tovább: a meta-művész-designer a „tervezőfolyamatok tervezője” lesz. Mindez a környezettervezés olyan igényével lép fel, amelyet aztán az antikapitalista „racionalitás” állítólagos utópiája és a „totális esztetizáció” állítólagos disztópiája között látunk oszcillálni. Doktori kutatásomban – és előadásomban – ezt a dinamikát szeretném elemezni.

Kulcsszavak: avantgárd; produktivizmus; autonómia; vaporizáció

Zsuró Zsuzsanna

Közös disszenzus határokon innen és túl?

A 2015-16-os migrációs válság egyben radikalizálódást jelentett a magyar kormány határpolitikájában, beleértve a kivándorlás elítélését is.

Az elmúlt tizennégy évben a nacionalista ideológia uralja a kultúrát, akadályozva a kulturális szakemberek munkakörülményeit, a művészi szabadsághoz való jogok csorbítása mellett. Sokan közülük az oktatási-, megélhetési- és az elhúzódó gazdasági válság közepette külföldi országokban keresnek menedéket.

Az ellenzéki, külföldön letelepedett művészeti dolgozók praxisát sokszor nem tekintik a magyar társadalmi-politikai kérdések iránt elkötelezettnek, ezért nem is jönnek létre tudatos együttműködések köztük és a magyarországi művészeti szakemberek között. Ez a helyzet pedig akadálya annak, hogy az anyaországi művészeti dolgozók a művészet eszközeivel egy demokratikusabb társadalom felé építkezzenek.

Egy széttöredezett és erőtlen kulturális mezőben létre lehet-e hozni (újra) a szolidaritást a magyar művészeti dolgozók között a határon innen és túl. Van-e mód a kulturális infrastruktúrák alulról történő újjáépítésére?

Ez az előadás a migrációról szóló diskurzust kívánja kezdeményezni, és kibogozni a távozás, a hovatartozás és a szolidaritás fogalmait.

Kulcsszavak: migráció; szociálisan elkötelezett művészet; szolidaritás; civil társadalom

Juhász Anna Mária

A kortárs művészeti munka normatív és eltérő idői

Doktori disszertációmban a kortárs művészeti munka időbeliségében rejlő felforgató potenciált vizsgálom, amelyet kulcsfontosságúnak tekintek ahhoz, hogy a művészetre a kapitalizmus jelenlegi fázisában mint a fennálló berendezkedést felfüggesztő, kizökkentő erőre, mint másként cselekvésre tekinthessünk.

A műhelykonferencián a disszertáció későbbi, konkrét művészeti gyakorlatokat elemző esettanulmányait megalapozó elméleti fejezetemet mutatom be. Elsősorban a projekt fogalmát problematizálom, amelyet nemcsak a kortárs (művészeti) munka legjellemzőbb keretének tartok, annak számos gyakorlati nehézségével (például bürokratizálódás), hanem Bojana Kunst és Simon Bayly nyomán egy, a jelent kiüresítő, és egy valóban eltérő jövőt is ellehetetlenítő időbeliségnek is. Ezt követően olyan, az alkotáshoz kapcsolható időfelfogásokat, időtapasztalatokat tárgyalok, amelyek a projektív idő alternatíváit jelenthetik, és felfogásom szerint jobban következnek a művészet létrehozásának belső logikájából. Központi fogalmam a kairosz, a kronologikus idő alternatívájának tekintett kairológikus idő, mint amely alkalmas lehet a jelen kinyitására. Előadásomban a projekt és a kairosz fogalma felől járom körül a művészeti alkotás kezdetének, végződésének és folyamatának idejét.

Kulcsszavak: művészeti munka; kortárs művészet; időbeliség; projekt; kairosz

Köszönet az ELTE BTK HÖK Tudományos Bizottságának!